

עטרת שלוש

קול קאמרנא 0747962080

עלון שבועי שע"י מוסדות קאמרנא בארה"ק • בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א • עיה"ק ירושלים ת"ו

זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון

עטרת ראשנו

דברי תורה מכ"ק אדמו"ר שליט"א

מחלוקת תנאים בסדר בריאת שמים וארץ

איתא במדרש (ב"ר א טו) בית שמאי אומרים, השמים נבראו תחילה ואח"כ נבראה הארץ. ובית הלל אומרים, הארץ נבראה תחילה ואח"כ השמים וכו'. אמר רבי שמעון בן יוחאי, תמיה אני היאך נחלקו אבות העולם ב"ש וב"ה על בריית שמים וארץ, אלא שאני אומר שניהם לא נבראו אלא כאלפס וכסויה, שנאמר (ישעיה מח יג) 'קורא אני אליהם יעמדו יחדו', עכ"ל. והובא המחלוקת גם בגמרא חגיגה (יב), ודעת רשב"י הוא שם בשם חכמים, ואח"כ הובא שם דעת ריש לקיש שאמר, כשנבראו בראש שמים ואח"כ ארץ, וכשנטה נטה ארץ ואח"כ נטה שמים, עיי"ש.

מתי נברא העולם

ולכאורה יש לומר שבפולגותא דב"ש וב"ה נחלקו ג"כ רבי אליעזר ורבי יהושע (ראש השנה י), שרבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם, ורבי יהושע אומר בניסן נברא העולם. דידוע ממרן האריז"ל (שעה"כ ענין ר"ה ד"א) שהחדשים של החורף הם בבחינת 'שמים' והיינו ז"א בבחינת רחמים, ולכן יש לומר שר"א סובר כמו ב"ש שהשמים נבראו תחילה, והחדשים של הקיץ הם בבחינת 'ארץ' והיינו מלכות בבחינת דין, ולכן ר"י סובר כמו ב"ה שהארץ נבראה תחילה. והנה האריז"ל ביאר שם שאלו ואלו דברי אלהים חיים, רק שזה מדבר בפנימיות וזה מדבר בחיצוניות, עיי"ש. וכמ"ש רשב"י ור"ל הנ"ל.

שבירת הכלים לפני בריאת העולם

ועוד יש לומר, דזה ידוע ממרן האריז"ל ('לקוטי תורה' בראשית) שלפני השבעה ימים הראשונים של בריאת העולם, היה בבחינת עולם השבירה בבחינת זי"ן מלכים דמיתו המפורשים בפרשת וישלח כידוע. ולכך כתוב 'והארץ היתה תהו ובהו' (בראשית א ב), שמרמז לשבירת הכלים.

התיקון נשלם ביום השבת

ואיתא באור החיים הקדוש על הפסוק 'ויכלו השמים והארץ' (בראשית ב ג), וז"ל: כלומר, שכלתה בריאת כל

שמים וארץ על דרך כליון, כי לא נבראו העולמות כי אם לששה ימים, רק שע"י השבת נתקיים העולם, עיי"ש. הרי שבששת ימי בראשית לא היה עדיין התיקון השלם, ואח"כ היה בריאה חדשה שהוא ביום השבת, שאז נשלמה עולם התיקון.

תחילת התיקון ביום השביעי ונגמר ביום השמיני

וכן משמע כאן בלקוטי תורה, וז"ל: ותחילה הוברר הפסולת, והקליפה קדמה, כדרך שהקליפה קודמת לפרי, וזהו 'שרצו המים שרץ נפש חיה' (שם א ב), וכן כולם, עד יום הששי שנברא האדם, שהוא האוכל הנשאר, וע"כ בשבת נאסר ברירת הפסולת מתוך האוכל, מפני שזה היה בששת הימים דרך ברירות למעלה פסולת מתוך האוכל, ובשבת לא היה הברירה, עיי"ש. ואע"פ שהיה צריך להיות התיקון ביום השמיני ולא ביום השביעי, אבל לפי מה שאיתא באוצרות חיים (שער הנקודים פרק ד) על בבחינת 'שאל מרחובות הנגר' (שם לו ז), שלא היה בו שבירה כשאר המלכים, עיי"ש היטב, יובן כי ביום השביעי לא היה בו שבירה ממש, אך מכל מקום התיקון בשלימות הוא מתחיל ביום השמיני.

דעת הרמב"ם שהימים הראשונים נחשבים לשנה

והנה הימים הראשונים האלו של בריאת העולם, נחשבים לשנה בפני עצמו, כמבואר ברמב"ם בהלכות קידוש החודש (פ"ו ה"ח), וז"ל: והמולד הראשון שממנו תתחיל, הוא מולד בשנה הראשונה של יצירה וכו', סימן להם בהר"ד, וממנו הוא תחלת החשבון, עכ"ל. ועיי"ש בפירוש, שיוצא שהשנה הראשונה היה חמשה ימים, כי מראש השנה מתחיל כל פעם שנה חדשה. ומה שהיה רק חמשה ימים, אע"פ שהיה צריך להיות שבעה, כי העיקר הוא חמשה, והשאר נקראים כ"ל וכל"ה, שהם כוללים כל החמשה, כמבואר בכתבי מרן האריז"ל ופשוט.

ה' זעירא של 'בהבראם' מרמז על שבירת הכלים

וזהו מה שמרמז הכתוב באמרו 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם' שכתוב בה' זעירא, המרמז לשבירת הכלים שהיה בתחילת בריאת שמים והארץ, כי ה' הוא

בחינת מלכות והוא זעירא, ולכן בספרא דצניעותא (וזה"ק ח"ב קעו) נקראת עולם השבירה 'ארעא אתבטלת', וארעא הוא מלכות, בבחינת שם ב"ן.

ארץ קודם שמים מרמז על עולם התיקון

ולכך כתוב 'אלה' שפוסל את הראשונים שהיה בבחינת עולם השבירה, ועכשיו הבריאה של 'ביום עשות הוי"ה אלהים ארץ ושמים' שהיה ביום השמיני הוא עולם התיקון, ולכך כתוב 'ארץ' תחלה, המרמז שכאן מדובר מתיקון המלכות מבחינת מלכים דמתו, בבחינת 'אשת חיל עטרת בעלה' (משלי יב ד), בבחינת העלאת מ"ן (ע"ה) שער ט"ל), אבל בתחילה שכתוב שמים לפני ארץ, מרמז שהיה פירוד בין ז"א למלכות, ולכך היה השבירה.

ב"ש מיירי מעולם השבירה ולכן הלכה כב"ה

ולפי זה אפשר לומר, דב"ש וב"ה אינם חולקים, כי ב"ש שסובר שהשמים נבראו תחילה, מדבר מעולם השבירה שהיה פירוד בין השמים לארץ, שלא היה העלאת מ"ן, וזהו מה שכתוב בתחילת התורה 'בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ והארץ היתה תהו ובהו', וב"ה שסובר שהארץ נבראה תחילה, מרמז בפסוק 'ביום עשות ארץ ושמים' שכתוב ארץ תחילה, שמרמז לתיקון המלכות ממה שהיתה מקודם בפגם, וזה אומרו 'ביום עשות' שהוא התיקון, וזהו עיקר הבריאה, וזהו הסוד מה שהלכה כב"ה והבינוהו, כי הוא מדבר מעולם התיקון.

דעת רשב"י ששניהם נבראו יחד

והנה מרמז ג"כ דעת רשב"י שסובר שנבראו ביחד, בפסוק עצמו, היינו שכך עלתה במחשבה השבירה והתיקון, וזהו הכוונה שנתקנו ביחד, כי בפסוק הזה כתוב שניהם, 'שמים' לפני 'ארץ', ו'ארץ' לפני 'שמים'. ויובן גם הכרעת ר"ל שם בחגיגה, כשבראם ואח"כ כשנטהם, עיי"ש.

הקב"ה יעזור שיהיה התיקון השלם ויושפע ביום הזה כל מיני השפעות טובות, בני חיי ומוזני, ונוכר ונכתב לפיך אנחנו וכל עמך בית ישראל לחיים טובים ולשלום. אמן.

יו"ט ראש השנה תשפ"ו

עטרת פז

אמרות טהורות מרבתינו זי"ע

תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו: (תהלים פא ד)

תקעו בחדש שופר, ר"ת שבת וס"ת שור: 'תקעו' אותיות 'תקע' של 'תקעו' עולה במספר עש"ר, שהוא י' של השם, ואות ו' של 'תקעו' הוא אות ו' של השם גם כן, והם י"ו בחינת דבר, ומשפיעים ולא מקבלים, ואיתא בפע"ח (שער ר"ה פ"ו) סוד ראש השנה הוא תרין ראשין, ראש של זכר וראש של נוקבא, והם ב' ימים של ראש השנה, ואיתא בטעמי המצות (פרשת בא, מצות קידוש החדש) כל חדש מכל השנה הוא בבחינת ראש, שיש בו כוללת של שלשים יום, ע"ש. לזה אמר 'תקעו' בחינת משפיעים, 'בחדש' ב' חדש הוא תרין ראשין, ב' ימים דראש השנה, 'שופר' הוא אותיות ש"ו הוא עולה דב"ש, מיתוק של פ"ר דינים שיש בשופר, וזהו שאמר 'תקעו' שתשפיע בתקיעת

שופר, 'בחדש' בי"ה, עד שיתמתקו ש"ו פ"ר, דב"ש פ"ר. 'בכסה' שתכסה 'ליום' העולה אלה"ם, אז 'חגנו', כי אם לא תכסה הדינים שנמתקין על ידי שופ"ר, אז חס ושלום וכו' הם מקטרגים. לזה 'בכסה' שתכסה 'ליום' שהוא שם אלה"ם, אז יהיו עלינו ועל כל ישראל 'חגנו' בשמחה ושנה טובה.

'בן בית' תהלים פא ד

פי חק ל'ישראל' הוא מ'שפט' ל'אלהי' יעקב: (תהלים פא ה)

'כי חוק לישראל הוא', רצה לומר 'חוק' הוא יסוד צדיק המשפיע, כדאיתא בזהר (פרשת קדושים פ: ע"ש, ואיתא בע"ח (שער מ"ג ומ"ד פ"ה) מזה שמושך היסוד מלמעלה אינו מתעבה ומתלבש כלל וכל כך גדולה הארתו למטה כמו למעלה, כי יש בו כח מאור קדמא, מה שאין כן השפע היוורד משאר ספירות ע"ש. לזה אמר 'כי חוק' שהוא המשפיע מלמעלה למטה בלי שום עיכוב, מכח אור קדמא שיש בו זה השפע, 'לישראל הוא', כי נודע שבחינת ישראל הוא גדול מבחינת יעקב, לזה 'כי חוק לישראל הוא' תיכף ומיד בא להם השפע בלי שום עיכוב, אבל 'משפט' שהוא בחינת בית דין

שלמעלה שמכריעין שם אם זוכים לשפע זו, לזה 'משפט לאלהי' הוא אינו אלא ל'יעקב' שהם שאר עם בני ישראל כנודע.

'כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב'. עולה מספר שבעה רועים, 'אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף דוד' עם הכולל.

'בן בית' תהלים פא ה

השליח ציבור בראש השנה ממתיק הדינים

רבן גמליאל אומר שליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתו. (ר"ה לג:). רצה לומר, רבן גמליאל בא להודיענו שהש"ץ המתפלל לפני הקב"ה, צריך להוציא ביום ראש השנה את ישראל מכל חובותיהם של דנים ומקטרגים שיש עליהם, וימתק מהם כל הדינים, וזהו שאמר 'שליח ציבור מוציא את הרבים' היינו רובה ככולה, 'ידי חובתם' כאלו אמר 'מידי חובתם', עד שיהיו כולם זכאים, היינו שיוזכה כל אחד שיכריעו אותו בראש השנה לכף זכות ולא לכף חוב, ולזה כיון גם כן הרב ברטנורא זלה"ה עיין שם, והבן.

'בן בית' מאמרי רו"ל

מאוד שבמה שאמר 'אם השלים בתורה' בהכרח על 'שמע' או 'וידעת', שהרי לא נמצא בתורה יותר משלשה, והוא כבר אמרם בתחלה, ומשמיענו שמותר להשלים בתורה לכתחלה בפסוקים שאין בהם מלכות.

ומה שאמר לשון דיעבד, שדוקא להשלים מותר באותן פסוקי תורה שאין בהם מלכות, אבל לומר לעיקר פסוקי מלכות את אלו הפסוקים 'שמע' 'אתה הראת' 'וידעת', ואחר כך ישלים בפסוק מלכות אסור. ולזה אמר 'אם השלים בתורה יצא' דוקא להשלים יוצא מחמת דוחק שלא נמצא פסוק אחר של מלכות, אף שבאמת אחר שלא נמצא משלים לכתחילה.

וזה התירין שתירצו בגמרא 'אימא משלים', אבל נקיט לשון דיעבד, להורות שאין לפסוקים אלו מעלה כמו לפסוק שיש בו מלכות מפורש, ומה תדון לפסוק נביא שיש בו מלכות מפורש ששוה אליו במעלה, ומותר להשלים מלכות בפסוק נביא שיש בו מלכות מפורש, אלא שאף על פי כן משובח ממנו סיום פסוק תורה.

אבל זכרונות ושופרות, אם סיים בנביא לא יצא, שהרי יש פסוקי תורה של זכרונות ושופרות מפורשים להשלים. וכל זה מבואר מקיצור לשון המשנה למשכיל.

'עצי עדן' ר"ה פ"ד מ"ו

יח, ואנן בעינן עשר, וליכא! - אמר רב הונא, תא שמע: 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד' (דברים ו ד) - מלכות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינה מלכות. 'וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים... אין עוד' (שם ד לט) - מלכות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינה מלכות. 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו' (שם ד לה) - מלכות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינה מלכות. [ע"כ לשון הגמרא].

ואהא דתנן רבי יוסי אומר 'אם השלים בתורה יצא', ותריצא [בגמרא (שם)] הכי קאמר 'משלים בתורה, ואם השלים בנביא - יצא'.

ידוע אל המשכילים הרגילים אצלנו בשיבה, מה נמרצו אמרי יושר לדקדק בלשון התנא, שבכלל דבריו יהיו דברי הגמרא (שם) ויותר מהמה, מה שיחייבהו להמליץ שני הטעמים בלשון חכמה, ובמתניתין דהכא תנינא להא דתנו רבנן 'שמע ישראל' (דברים ו ד) 'וידעת היום' (שם ד לט) מלכות שמים שלמה, דברי רבי יוסי. אלמא אם השלים בתורה, שאין בכל התורה אלא שלש מלכות, יצא. דהיינו בפסוקי 'שמע' 'וידעת', כי אותן שלש כבר אמר קודם לנביאים וכתובים, וממילא משמע דאם השלים בנביא בפסוק של מלכות עצמו דיצא.

והוא פירוש אמיתי, ללמדנו מפלאי המשנה עם קיצורה שיש בה כפלים לתושיה, וליכא מידי דלא פשיטא ליה ממתניתין, והוא ביאור נפלא ומבואר

עטרת חכמים

עיונים וביאורים מרבתינו זי"ע

ביאור דברי רבי יוסי אם השלים בתורה יצא

[איתא במשנה (ר"ה פ"ד מ"ו)] אין פוחתין מעשרה מלכיות מעשרה זכרונות מעשרה שופרות, רבי יוחנן בן נורי אומר אם אמר שלש שלש מכולן יצא, אין מוזכרין זכרון מלכות ושופר של פורענות, מתחיל בתורה ומשלים בנביא, רבי יוסי אומר אם השלים בתורה יצא. [ע"כ לשון המשנה].

ואיתא בגמרא (ר"ה לב:): מתחיל בתורה ומשלים בנביא, רבי יוסי אומר אם השלים בתורה יצא. אם השלים, דיעבד - אין, לכתחילה - לא. והתניא, רבי יוסי אומר: המשלים בתורה הרי זה משובח! - אימא: משלים. - והא אם השלים קתני, דיעבד - אין, לכתחילה - לא! - הכי קאמר: מתחיל בתורה ומשלים בנביא. רבי יוסי אומר: משלים בתורה, ואם השלים בנביא - יצא. תניא נמי הכי, אמר רבי אלעזר ברבי יוסי: וותיקין היו משלימין אותה בתורה. בשלמא זכרונות ושופרות - איכא טובא, אלא מלכיות תלת הוא דהויין 'ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו' (במדבר כג כא), 'ויהי בישרון מלך' (דברים לג ה), 'ה' ימלוך לעלם ועד' (שמות טו

שולחן הטהור

לקט הלכות מספר 'שולחן הטהור' ו'זר זהב'
לרבינו יצחק אייזיק מקאמירנא זי"ע

דעת רבינו בענין אמירת היוצרות והפיוטים בראש השנה ויום הכיפורים

בענין הפיוטים יש שני סוגי פיוטים ושני דינים בזה. יש פיוטים שאומרים בברכת ק"ש והוא הנקרא 'יוצרות' מלשון יוצר אור. ויש פיוטים שאומרים בברכת שמו"ע. ושני דינים בהם כדלהלן.

פיוטים [יוצרות] בברכת קריאת שמע

איתא בברכות (יא.), וזה לשון המשנה: **בשחר מברך שתיים לפניה ואחת לאחריה, ובערב שתיים לפניה ושתיים לאחריה. אחת ארוכה ואחת קצרה. מקום שאמרו להאריך, אינו רשאי לקצר. לקצר, אינו רשאי להאריך. לחתום, אינו רשאי שלא לחתום. ושלא לחתום, אינו רשאי לחתום.**

ואיכא כמה פירושים מרבותינו הראשונים בביאור דברי המשנה. הרמב"ם והרע"ב פירשו 'אחת ארוכה ואחת קצרה' אשתיים שלפניה קאי, יוצר אור ארוכה, שפותחת בברוך וחותמת בברוך, וכן מעריב ערבים. אהבה קצרה, שחותמת בברוך ואינה פותחת בברוך. הרי שלמדו 'אחת ארוכה' שפותחת בברוך וחותמת בברוך, 'ואחת קצרה' שחותמת בברוך ואינה פותחת בברוך.

רש"י (ברכות יא.) פירש דברי המשנה 'אחת ארוכה ואחת קצרה' אשתיים לאחריה דערבית קאי, ארוכה אמת ואמונה, קצרה השכיבנו. ותמה התוספות (שם ד"ה אחת) שהשכיבנו נמי ארוכה הרבה והביא ראייה לזה דבתוספתא חשיב לה בהדי הקצרות, ועוד הקשה דפעמים מאריכין בהשכיבנו ופעמים מקצרין באמת ואמונה ע"ש. ותירץ ר"ת דהכל קאי האמת ואמונה, 'אחת ארוכה ואחת קצרה' כלומר בין יאריך בה בין יקצר בה, והביא דוגמא לזה מגמ' יבמות (מא.) אחת ארוכות ואחת נשואות אחת בתולות ואחת בעולות. וכונת התוס' ביאר רבינו יונה על הרי"ף (ה:) דפירוש 'אחת ארוכה ואחת קצרה' ר"ל שאם ירצה יאריך בהם ואם ירצה יקצר בהם, 'ואחת ארוכה' ר"ל בין ארוכה בין קצרה, ודומה לזה מאי דאמרין (יבמות מא.) אחת בתולות ואחת בעולות, ומה שאמרו 'מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר' אינו חוזר לראש [המשנה] אלא מילתא באפי נפשה היא, שהברכות שהן ארוכות כגון קידוש והבדלה אין לו לקצר ממשטבע שלהן כלום, ומקום שאמרו לקצר' כגון ברכת בורא פרי הגפן וכיוצא בה אין לו להאריך בהם. ומה שאמר אח"כ 'לחתום אינו רשאי שלא לחתום' הוא פירש מה שאמר תחלה מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר, ור"ל ברכה שהיא ארוכה וצריכה חתימה אינו רשאי לקצר כלל מהממשטבע כולה, מפני דאם יקצר לא יצטרך לחתום בה, ואינו רשאי שיעשה בענין שלא לחתום, וברכה שהיא קצרה ואין לו לחתום בה, אינו רשאי הוא להאריך במשטבע ולהוסיף בה אח"כ שאם כן יצטרך לחתום, ומקום שאמרו שלא לחתום אינו רשאי לחתום.

ולפי פירוש ר"ת פירש רבינו ב'פני וקן' דברי המשנה, שכתב: 'אחת ארוכה ואחת קצרה' כמו אחת בתולות ואחת בעולות (יבמות מא.), דהיינו שרשות בידו להאריך כמו שאנחנו מאריכין בהם, ורשות בידו לקצר לומר בא"י יוצר אור עד ובורא

את הכל ותיכף יחתום כאמור לעושה בא"י יוצר המאורות, וכן בכל ברכות ק"ש רשות בידו להאריך בפיוטים ותפלות, ורשות בידו לקצר. אבל 'מקום שאמרו להאריך' כגון שלש ראשונות [בשמו"ע] וקידוש היום שהתיבות מנויות אחת לאחת, 'לא יקצר'. ומקום שאמרו 'לקצר' כגון ברכות הנהנין והמנוצת 'אסור להאריך'. 'לחתום' כגון אלקי נשמה ותפלת הדרך והקצרה, 'ושלא לחתום' ברכות הנהנין. ורש"י (ברכות יא.) פירש 'אשתיים דלאחריה דערבית קאי', [דהיינו ארוכה אמת ואמונה, קצרה השכיבנו, לכן צריך לומר] שהשכיבנו עיקר נוסחתה אינו אלא עד למען שמך. [ובזה תירץ קושיית התוס' שהשכיבנו הוא קצרה כנ"ל]. והרמב"ם (בפירושו למשניות, וברמב"ם פ"א מק"ש ה"ז ובכס"מ שם) והר"ב פירשו 'אחת ארוכה' יוצר אור וחבירו [של ערבים מעריב ערבים, שפותחת בברוך וחותמת בברוך], 'קצרה' אהבת עולם וחבירו של ערבית, דאינם פותחין בברוך, עכ"ל.

הטור (סימן סח) הביא דעת האוסרים לומר פיוטים, וזה לשונו: בענין ההפסקה שמפסיקין בברכות שמע לומר קרוב"ץ ראויה היה שלא להפסיק. והרמב"ם נשאל על זה והשיב כך: ראינו שאסור להפסיק, והרי בפירוש שנינו (ברכות יא.) במקום שאמרו לקצר אינו רשאי להאריך, ועוד שנינו (שם מ:) כל המשנה ממשטבע שטבעו חכמים בברכות לא יצא ידי חובתו, וכו'. וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ"א מק"ש ה"ז) ברכות אלו עם שאר הברכות אין אדם רשאי לפחות מהן ולא להוסיף עליהם.

וכך פסק השו"ע שם שכתב: יש מקומות שמפסיקים בברכות ק"ש לומר פיוטים, ונכון למנוע מלאמרם משום דהוי הפסק.

ומוסיף הטור להביא המנהג ודעת המתירים לומר פיוטים, שכתב: אמנם נוהגין בכל המקומות לומר בהם קרוב"ץ. וגם הראשונים אשר תקנום היו גדולי עולם כמו רבי אלעזר הקליר וחביריו. וכן כתב הראב"ד למעט או להרבות באמצע הברכה אין קפידא, לפיכך נהגו להוסיף פיוטין במאורות ובארהב ובזולות [פיוטים בברכת ק"ש]. גם ר"ת דחק לפרש ההיא בדמקום שאמרו לקצר וכו' כדי לקיים המנהג.

ומסקנת הטור לאיסור, שכתב: ומכל מקום טוב ויפה הדבר לבטלה למי שאפשר, כי היא סיבה להפסיק בשיחה בטלה בדברי הבאי, גם פירוש ר"ת שפירש לקיים המנהג לא ישר בעיני אדוני אבי הרא"ש זי"ל.

הרמ"א קיים המנהג לומר פיוטים, שכתב: ויש אומרים דאין איסור בדבר, וכן נוהגין בכל המקומות לאמרם.

רבינו בשוה"ט (סימן סח ס"א) כתב: מרן האר"י **בימים נוראים שהיה מתפלל בין האשכנזים, היה אומר כל הפיוטים של ברכות ק"ש, ופסק שאין בזה הפסק**, [כדאיתא בפע"ח (שער הק"ש פ"א) בענין פיוטים שנהגו האשכנזים לומר, היה נוהג מורינו זלה"ה לומר, והיה אומר שאין בהם שום הפסק, כי הכל הולך אחר החיתום, והואיל ומוסיימים מעין הברכה, לא הוי הפסק]. **ובפרט שכולם נתקנו ברוח הקודש, והיה מושבח כל פיוטי אשכנז של כל השנה**, [כדאיתא בפע"ח בהקדמת שער התפלה], **ופסק שאין בזה הפסק, ויכול לאמרם בכל הזמנים.**

ונשנה הדבר בשוה"ט (סימן קיב) שכתב: **מענין הפיוטים של אחינו בני אשכנזים, מרן האר"י היה אומר כשהיה מתפלל בק"ק אשכנזים כל היוצרות וזולת פיוטים שחברם הקליר ורבינו שמעון הגדול וכיוצא, ובאמת הכל נתחבר ברוח הקודש כפי ששמעו ממלאכי מעלה, וכו', ולכן בימים נוראים היה מרן מתפלל בק"ק אשכנזים והיה מתפלל נוסח אשכנזים ואומר הפיוטים ויוצרות כסדר.**

ובשוה"ט (שם ס"ב) הוסיף וכתב: מרן הקדוש הריב"ש נהג שלא לאמרם [הפיוטים בברכת ק"ש], ומחמת זה נתפשט המנהג בינינו [דהיינו בעולם] שלא לאמרם [הפיוטים בברכת

ק"ש]. ורבינו הקדוש מו"ה אלימלך מליזענסק נהג לאמרם בראש השנה ויום הכיפורים מהטעם שמרן האר"י אמרם באותו הפעם, וכך מנהגינו בר"ה ויוה"כ לאמרם [הפיוטים בברכת ק"ש] מטעם הזה [שמרן האר"י ומו"ה אלימלך מליזענסק אמרו].

הפיוטים של תפלת שמו"ע

איתא בגמ' (ברכות לד.) **אמר רב יהודה, לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות, אלא באמצעיות.** דאמר רבי חנינא ראשונות דומה לעבד שמסדר שבה לפני רבו, אמצעיות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו, אחרונות דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו.

וכתבו התוס' (ד"ה אל) פ"י ר"ח ורבינו האי דוקא ליחיד אבל צרכי צבור שואלין, ולכן אנו אומרים זכרנו וקרובין ויעלה ויבא בהם, ותעד דדוקא יחיד קאמר שהרי עיקר ברכות אחרונות צרכי צבור הם. וכ"כ הרא"ש (שם סימן כא) אמר רב יהודה לא ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות. ופר"ת ור"ח ז"ל דהיינו דוקא בצרכי יחיד אבל בצרכי רבים שרי, דהא כולוהו ג' אחרונות צרכי צבור נינהו, ועם כן שעבד מסדר שבתו לרבו יכול לשאל צרכי צבור דשבת וכבוד הוא לרב שהרבים צריכין לו. וכן נהגו לומר זכרנו ומי כמון ובכן בראשונות, ומטעם זה נהגו לומר קרוב"ץ בג' ראשונות. וכן ר' אליעזר הקליר ז"ל שהיה מא"י מקריית ספר ובימיו היו מקדשים ע"פ הראיה שהרי לא תיקן שום קרוב"ץ ליום שני, ויש אומרים שתנא הוא כדאמר בפסיקתא (דרב כהנא פסקא כו) כד דמיך רבי אלעזר ב"ר שמעון קראו עליו דורו מכל אבקת רוכל (שה"ש ד' ו) דהוא תנא קרוב"ץ דרשן ופייטן, והוא תיקן קרוב"ץ לאומרה בג' ראשונות, ועוד שאנו אומרים יעלה ויבא ועל הנסים בג' אחרונות אלמא צרכי צבור שאני, עכ"ל.

לעומתם כתב הרשב"א (ברכות שם ד"ה הא דאמר) כתב בשם רבינו האי דשלש אחרונות הן עצמן שאלת צרכי רבים נינהו, ומיהו אעפ"כ שלש ראשונות לשבח הן אמורות ואין בהם מקום תביעת צורך לא ליחיד ולא לציבור, ולא מהוגן לרבנן אפילו מאן דאמר זכרנו לחיים באבות ומאן דאמר זכור רחמין בהודאה, ואפילו מאן דאמר בחנוכה ופורים כמו שעשית נסים לראשונים כן תעשה נסים לאחרונים, והני מילי לא רגילי במתיבתא למימרינהו, וכן כתב ג"כ בשם בה"ג, ואחר כך כתב ויש מן הגאונים שהתירו בו צרכי ציבור, וכן ודאי נראה דמאי שנא מיעלה ויבוא דאמרין בעבודה וזכרנו לחיים איתיה נמי במסכת סופרים, עכ"ל. ובהגהות מיימוניות (פ"ו מתפלה ג) כתב בשם ר"ת דצרכי רבים שואלים, ומטעם זה נהגו לומר קרוב"ץ בשלש ראשונות, וכן הסכימו רבינו יוסף ורבינו אליהו הזקן והקליר שהיה תנא ועליו יש לסמוך, וכן נהגו כל רבותינו והתירו לומר זכרנו ומי כמוך, ודלא כהלכות גדולות שכתבו דאית מרבנן שנהגו דלא למימר זכרנו בראש השנה, אמנם על הקרוב"ץ שבג' ראשונות כתב ר"ח דלאו שפיר עבדי, ורבינו שמחה הביא מהא דאמרין (ר"ה לב.) סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכיות עמהם, אבל לא ידענו על מה אנו סומכין שאנו מפסיקין בין גבורות לקדושת השם, עכ"ל.

הרי מחלוקת הראשונים אי מותר לומר הפיוטים בשלש הראשונות בברכת שמו"ע. לדעת התוס' והרא"ש והרי"ן ועוד כמה ראשונים שמותר להפסיק ולומר פיוטים כיון שהם צרכי צבור. ויש מהראשונים שכתבו שאין להפסיק בפיוטים אפילו שהם צרכי ציבור, והוא דעה שהביא הבה"ג (ברכות סוף פ"ה) בשם אית מרבנן, וכן רבינו שמחה שהביא הגה"מ הנ"ל.

דעת הטור אעפ"י שבברכת ק"ש אסר לומר פיוטים כהנ"ל הכא בברכת שמו"ע (סימן קיב) התיר לומר פיוטים, דאחר המשך בעמוד הבא <

עטרת המועדים

מספרי רבותינו ז"ע

זכרון תרועה

טעם ע"פ סוד שאין תקיעות שופר כשחל ראש השנה בשבת ודע אחי, שבשבת שאז עולה המלכות בבחינות 'זכור', כטעם 'זכור את יום השבת' (שמות כ ח), כמבואר ב'זוהר הרקיע' (יד. ד"ה עאלת את ז'), וכמו שבארנו, ואז הגבורות שלה הם על החסדים, ואי אפשר לתקוע, כי אם 'זכרון תרועה', להמשיך סוד מנצפ"ד דבינה, יסוד דאמא, דעת דזעיר הגנוז בפומא דמלכא, אבל לא במעשה להמשיך כפופים חסדים למלכות, שהרי בשבת הגבורות הם על החסדים.

ובמקדש היו תוקעין (ר"ה כט:), ששם המשכונת הבינה, אבל לא במדינה, ששם ריב ומדון צריך להגביר חסדים, ואי אפשר בשבת שהמלכות עלה למעלה בחשיבות הזהב על הכסף, ולכן 'זכרון תרועה'.

ורבן יוחנן בן זכאי התקין שתוקעין בכל מקום שיש בית דין, שסוד ב"ת דין' סודו אה"ה תנ"ה, וסוד שלשה שהם בית דין הם בסוד בינה, כידוע ממורן הבעש"ט ('עטרת הפארת ישראל' פ: מובא בעש"ט ע"ת פרשת בא אות ד) וממורן אלקי האר"י (ע"ה שער לח פ"ח), והבית דין ממשיכין מנצפ"ד דבינה ששם הגבורות חשובות כמו בשבת, אבל במקום שאין בית דין אין להמשיך בתקיעה של שבת גבורות, שלא יתגברו חלילה הגבורות, אלא החסדים עלינו ועל כל ישראל, אמן.

'אוצר החיים' וקרא רלט:

לא לעורר דינא ודיינא

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעים אבל לא במדינה, דלא לעורר דינא ודיינא, שבימים השבת גבורות קדושות מאירין. **משחרב בית המקדש**

התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין של עשרים ושלשה, בית דין חשוב. אמר רבי אלעזר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד, ששם 'אשת חיל עטרת בעלה' (משלי יב ד), וסנהדרין של שבעים ואחד. אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין קבוע כמה ביבנה, אבל לא באקראי. וכך הלכה. ובית דין קבוע לא היה בירושלים וביבנה.

'עצי עדן' ר"ה פ"ד מ"א

שבת ר"ת ש'בת ב'מקום ת'קיעה.

הנה בפסוק (תהלים פט טז) 'אשרי העם יודעי תרועה' וכו', אפשר לרמוז יודעי לשון 'עת', ושבת בעצמו יום הדעת, ולזה 'ש'בת ב'מקום ת'קיעה', בשבת ממתקין הדינים על ידי אכילת שבת האוכלים בדעת, כמו על ידי דעת של תרועה, כי בשבת כתיב 'כי אני ה' מקדישכם' (שמות לא יג), וזה ראש השנה נקרא בזוהר הקדוש (בא לב:) היום, ושבת נקרא היום כהפסוק (שמות טז כה) 'אכלהו היום כי שבת היום לה', וזה שפירש רש"י ז"ל בגמרא (פסטה יג:), על הפסוק (דברים לא ב) 'וילך משה וכו', ויאמר בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, ואז היה שבת, דמשה רבינו ע"ה נפטר בשבת, ופירש רש"י ז"ל על 'היום', היום מלאו ימי ושנותי, לכאורה מהיכן למדו חז"ל לפרש כן, לדעתי אפשר לומר בסייעתא דשמיא, היום ר"ת היום מ'לאו ימי ו'שנתי, וזה היה שבת.

וכן ראש השנה נקרא היום, שבראש השנה צריכין מסירות נפש כמו ר"ת 'היום' היום מ'לאו ימי ו'שנתי, כדברי המדרש (ירושלמי ר"ה פ"ד ה"ח) על הפסוק, (במדבר כט ב) 'ועשיתם עולה לה', מעלה אני עליכם כאילו נבראתם בריה חדשה [בראש השנה] שהוא יהיה העולה.

ושבת האכילה כמו יום הקדוש דגמרינן (שבת קיט.) 'וקראת לשבת ענג ולקדוש ה' מוכבד' (ישעיה נח ג) דא יום הקדוש, שאין בו אכילה ושתייה אלא כסוד נקיה, אם כן דתענית יום הכיפורים הוא לשמה, כמו כן אכילת שבת גם כן לשמה, כמו יום הקדוש, אם כן אין צריכין לתקיעה, כי אכילת שבת כמו יום הכיפורים, שאז המתקה גדולה מראש השנה, ולזה יום הכיפורים נקרא אמת, ושבת גם כן נקראת אמת, שבת נקרא

אמת דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורת אמת (שבת פח.), כי יום אחד הוסיף משה מודעתו, בכדי שיראה העולם כי גדול כח חכמי דור ודור בתורתם תורה שבעל פה, אם כן בשבת ניתנה תורת אמת ר"ת א"נכי מ'אימתי תנא, יום הכיפורים נקרא אמת, דביום הכיפורים חותמו אמת, כי ביום הכיפורים החתימה, ומשום הכי שבת אינם צריכים לתקיעות שופר, כי שבת בעצמו המתקת הדינים, ונעשה כמו בשופר וכו'.

'שבת שלום' ומבורך' מאמר כה

בענין לכיון כוונת התקיעות כשחל ראש השנה בשבת

בענין לכיון כוונת התקיעות כשחל ראש השנה בשבת, נחלקו בזה גדולי המקובלים. דעת מרן רבינו הרש"ש ז"ע שיש לכיון כל כוונת התקיעות כשחל ראש השנה בשבת אף שאין מעשה, כמובא בספר 'נער שלום' (דף לח.) וז"ל: ואם חל יום ראשון [דראש השנה] בשבת נכון לכיון בשעת תקיעת שופר סדר הכונה בלא תקיעת שופר. ע"כ. וראה גם בספר 'קיצור הכוונות' להרמח"ל (עמוד סד) שכתב לכיון הכוונות התקיעות כשחל ראש השנה בשבת. [ועיין בספר 'דברי שלום' לנכדו (סימן ע) שכתב בדעת הרש"ש לכיון הכוונות רק בתקיעות דמיושב ולא בתקיעות דמעומד במוסד, ע"ש]

אמנם מצאנו וראינו עובדא מתלמיד מרן הרש"ש מהר"ח פינסק ז"ל, מובא בסוגריים בתוך ה'נער שלום' שם שכתב וז"ל: בשנת התקצ"א חל יום א' דראש השנה בשבת, ולא עשו מעשה לכיון כלל ועיקר [בבית אל]. ע"כ. וכן משמע מדברי ה'בן איש חי' בספרו שו"ת 'תורה לשמה' (סימן תלו) וזה תוכן דבריו: הנה כאשר חל יום ר"ה בשבת, הנה הוא נעשה מאיליו, מכח קדושת השבת, ואין צריך לעשותו על ידינו, לכן בעבור כבוד שבת תקנו שלא לתקוע ביום זה ולא יטלו לולב, להורות שהתקיון של המצוות האלה הוא נעשה מאיליו ע"י קדושת השבת. ע"ש עוד בדבריו.

וכן מדברי מרן אור שבעת הימים **רבינו הבעש"ט** ז"ע נראה שאין לכיון הכוונות כשאינו מעשה המצוה כמו שכתב בספר 'אמרי פינחס' (שער הקדושה אות אל) וז"ל: הדרך של הבעש"ט היה כשמוכח כוונה צריך לעשות עובדא בהכוונה. ע"כ.

מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

המשך שולחן הטהור

ומסקנת רבינו בדין זה כתב בשו"ט (סימן סח ס"ו) שכתב: **הפיוטים של תפלת שמו"ע של ימים נוראים, ראיתי** למורי דודי הקדוש מו"ה צבי [מוזידיטשוב] שצוה לשלוח ציבור שלא להפסיק עד אחר מחיה המתים, ויתחיל 'ימלוד' ויאמר כל הפיוט עד גמירא, וכן מנהיגו, וכו', וכן בכל השנה ברגלים ובפרשיות מן הראוי לומר עד מחיה המתים ויאמר הפיוטים בין ברכה לברכה והוא הנכון.

הרי מסקנת רבינו שאין להפסיק לומר פיוטים בשמו"ע עד אחר ברכת מחיה המתים, בין בימים נוראים בין במועדים ובין בארבע פרשיות וכל השנה. וטעם הדבר כיון שעד ברכת מחיה המתים הפיוטים הם באמצע הברכה, משא"כ לאחר ברכת מחיה המתים הפיוטים הם בין הברכות לפני ברכת אתה קדוש, ובאמצע ברכת אתה קדוש אין פיוטים, אלא מה שהוסיפו לתפילת ר"ה ויוה"כ. ועוד שהרי רבינו כתב בפני זקן הנ"ל על מקום שאמרו להאריך כגון שלש ראשונות בשמו"ע לא יקצר, כיון שהתיבות מנויות אחת לאחת, לכן גם אין להאריך בהם לומר פיוטים באמצע הברכה כיון שהם מנויות אחת לאחת, אבל בין הברכות מותר דליכא טעם זה.

בק"ק אשכנזים כל היוצרות וזולת [בברכת ק"ש] ופיוטים [בשמו"ע] שחברם הקליר ורבינו שמעון הגדול וכיוצא, וכו', ולכן בימים נוראים היה מרן מתפלל בק"ק אשכנזים והיה מתפלל נוסח אשכנזים ואומר הפיוטים [בשמו"ע] ויוצרות [בברכת ק"ש] כסדר.

בזר זהב (שם סק"א) כתב רבינו: ומרן קודש קדשים ריב"ש טוב לא היה אומר יוצרות [בברכת ק"ש] שקודם התפלה [שמו"ע], וגם באמצע התפלה לא היה אומר [פיוטים] אלא אחר מחיה המתים, [כיון שהפיוטים הם באמצע הברכה], אבל באמצע הברכה לא היה מפסיק [לומר פיוטים בימים נוראים], חוץ מגושם וטל ומוספי ארבע פרשיות שהיה אומר על הסדר, [אפילו שהוא באמצע הברכה, וצריך ביאור מה שנא מהימים נוראים, אבל כך נהג]. וכו'. וכך נהיג מורי דודי [רבי צבי מוזידיטשוב] בבית מדרשו כמנהג מרן [הבעש"ט] לומר פיוטים רק אחר מחיה המתים, והמבזה שלא לומר פיוטים עתיד ליתן את הדין, אם מרן האר"י ריב"ש טוב אמרו ולא שינו האיד' יהיה כח ביד איה מאן דהוא לשנות שלא לומר [כלל] פיוטים.

שהביא דברי הגמ' הנ"ל ודעת ר"ת דצרכי רבים מותר כתב: ועל כן נהגו לומר קרוב"ץ בשלש ראשונות, ועוד שאומר יעלה ויבא בעבודה, אלמא צרכי רבים שרי, עכ"ל. ולא הביא כלל דעת האוסרים. ובב"י שם כתב: וכבר נתבאר בסימן ס"ח שהמנהג הנכון שלא לומר קרוב"ץ. וכן בשו"ע (סימן קיב ס"ב) כתב: אין לומר פיוטים ולא קרוב"ץ בתפלה. מדברי הב"י משמע שלהפסיק בשמו"ע ג"כ תלוי במחלוקת אם מותר להפסיק בברכת ק"ש המבואר לעיל. ודלא כהטור שהבין שאינו תלוי במחלוקת בברכת ק"ש, וכבר תמה ע"ז הב"ח (סוף סימן סח) שהטור בברכת ק"ש הביא דעת החולקים שלא לומר פיוטים וכן נקט כמוהם, ובברכת שמו"ע לא הביא כלל את שיטת האוסרים ועוד נוקט שמותר לאמרו.

הרמ"א חולק על הב"י וכתב: ויש מתיירין [לומר פיוטים], הואיל וצרכי רבים הם, וכן נוהגים בכל מקום לאמרו. והוא כדעתו שכתב בברכת ק"ש (סימן סח) שמותר לאמרו.

רבינו בשו"ט (סימן קיב) הביא ממרן האר"י"ל שאמר הפיוטים בשמו"ע כסדר וז"ל: מענין הפיוטים של אחינו בני אשכנזים, מרן האר"י היה אומר כשהיה מתפלל

המערכת מאחלת ברכת כתיבה וחתימה טובה לכל קוראיו ולכל בית ישראל